

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА СТАН ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ В КОРПОРАТИВНОМУ СЕКТОРІ

© 2014 ПАРАНЧУК С. В., ЧУБКА О. М.

УДК 332.27: 62

Паранчук С. В., Чубка О. М. Вплив фіскальної політики на стан оборотного капіталу в корпоративному секторі

Мета статті полягає у визначенні впливу фіскальної політики на стан оборотного капіталу в корпоративному секторі в Україні та в інших країнах. Виділено концептуальні підходи з удосконалення державної податкової політики з урахуванням необхідності формування у суб'єктів корпоративного сектора власних фінансових ресурсів для формування оборотного капіталу. Обґрунтовано науково-практичні заходи щодо зниження податкового навантаження на продуктивний капітал, тобто на ту частину основного та оборотного капіталу, яка регулярно та безпосередньо бере участь у створенні доданої вартості. Запропоновано перелік податкових пільг для суб'єктів корпоративного сектора, які спрямовують прибуток у нарощування власної капітальної бази, у тому числі в частині збільшення оборотного капіталу. Реалізація поданих рекомендацій повинна сприяти прискоренню накопичення фінансових ресурсів для подальшого формування оборотного капіталу в корпоративному секторі, оскільки це виступає неодмінною умовою високої ефективності корпоративних фінансів та економічної діяльності загалом.

Ключові слова: оборотний капітал, податки, фіскальна політика, корпоративний сектор

Бібл.: 8.

Паранчук Степан Васильович – кандидат економічних наук, доцент, професор, кафедра фінансів, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: kafedrafin430@mail.ru

Чубка Ольга Михайлівна – старший викладач, кафедра фінансів, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: oliachubka@gmail.com

УДК 332.27: 62

UDC 332.27: 62

Паранчук С. В., Чубка О. М. Влияние фискальной политики на состояние оборотного капитала в корпоративном секторе

Цель статьи состоит в определении влияния фискальной политики на состояние оборотного капитала в корпоративном секторе в Украине и в других странах. Выделены концептуальные подходы к совершенствованию государственной налоговой политики с учетом необходимости формирования у субъектов корпоративного сектора собственных финансовых ресурсов для формирования оборотного капитала. Обоснованы научно-практические мероприятия по снижению налоговой нагрузки на производительный капитал, то есть на ту часть основного и оборотного капитала, которая регулярно и непосредственно участвует в создании добавленной стоимости. Предложен перечень налоговых льгот для субъектов корпоративного сектора, которые направляют прибыль в наращивание собственной капитальной базы, в том числе в части увеличения оборотного капитала. Реализация представленных рекомендаций должна способствовать ускоренному накоплению финансовых ресурсов для дальнейшего формирования оборотного капитала в корпоративном секторе, поскольку это выступает непременным условием высокой эффективности корпоративных финансов и экономической деятельности в целом.

Ключевые слова: оборотный капитал, налоги, фискальная политика, корпоративный сектор.

Библ.: 8.

Паранчук Степан Васильевич – кандидат экономических наук, доцент, профессор, кафедра финансов, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: kafedrafin430@mail.ru

Чубка Ольга Михайловна – старший преподаватель, кафедра финансов, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: oliachubka@gmail.com

Paranchuk S. V., Chubka O. M. Fiscal Policy Impact on the State of Circulating Capital in the Corporate Sector

The goal of the article lies in identification of impact of the fiscal policy on the state of circulating capital in the corporate sector in Ukraine and in other countries. The article underlines conceptual approaches to improvement of the state tax policy with consideration of a necessity of formation of own financial resources for formation of circulating capital by subjects of the corporate sector. It justifies scientific and practical measures on reduction of the tax load on the production capital, that is, on that part of the fixed and circulating capital, which regularly and directly participates in creation of the added value. It offers a list of tax privileges for subjects of the corporate sector that direct profit into accumulation of the own capital base, including in the part of increase of the circulating capital. Realisation of the proposed recommendations should facilitate fast accumulation of financial resources for further formation of the circulating capital in the corporate sector, since this is an indispensable condition of high efficiency of corporate finance and economic activity in general.

Key words: circulating capital, taxes, fiscal policy, corporate sector.

Bibl.: 8.

Paranchuk Stepan V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor, Department of Finance, National University «Lviv Polytechnic» (vul. Stepana Bandery, 12, Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: kafedrafin430@mail.ru

Chubka Olha M. – Senior Lecturer, Department of Finance, National University «Lviv Polytechnic» (vul. Stepana Bandery, 12, Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: oliachubka@gmail.com

Система оподаткування, як один з фінансових важелів регулювання економічної діяльності, має значний вплив на стан корпоративних фінансів. З одного боку, податковий режим є результатом реалізації державної фіскальної політики, тобто він виступає елементом впливу держави на економіку та бізнес. З іншого боку, податковий режим безпосередньо впливає на фінансові

результати діяльності будь-якого економічного суб'єкта, оскільки від ставок оподаткування та правил визначення податкової бази залежить розмір фінансового ресурсу, що залишається в розпорядженні платника.

Оборотний капітал є складовою продуктивного капіталу, який переносить свою вартість на новостворений продукт і повністю повертається до підприємця у грошо-

вій формі в кінці кожного обороту капіталу, тобто забезпечує подальші передумови економічної діяльності. Важливим фактором формування та використання оборотного капіталу в корпоративному секторі є фіскальна політика, оскільки її параметри значно впливають на стан оборотних активів, які залишаються в розпорядженні підприємства після виконання податкових та інших зобов'язань. Тому наведені вище питання є актуальними в сучасних умовах господарювання.

Незважаючи на широке висвітлення у науковій літературі питань, пов'язаних з оборотним капіталом, не всі аспекти цієї складної та багатогранної проблеми з'ясовані та належно обґрунтовані. Так, у літературних джерелах недостатньо висвітлено взаємозв'язок фіскальної політики та оборотного капіталу. Деякі науковці обмежуються твердженнями, що такий зв'язок існує: наприклад, Фесюк В. [1, с. 289] вважає важливим чинником впливу на оборотний капітал нестабільну податкову політику, Бенжанір І. А. [2, с. 8] – високий рівень податків, Кустріч Л. О. [3, с.104] – рівень оподаткування, Стахова Н. П. [4, с. 81] розглядає вплив податку на додану вартість (ПДВ) на оборотний капітал, Карбовник А. [5, с. 57] детально аналізує заходи держави щодо вдосконалення податкової політики в частині стимулювання підвищення рівня забезпеченості підприємств оборотним капіталом тощо.

Враховуючи незначну кількість досліджень щодо впливу фіскальної політики на стан оборотного капіталу, вважаємо за доцільне продовжити пошуки в цьому напрямі. Метою даної статті є визначення такого впливу та рекомендація заходів щодо зниження податкового навантаження для поповнення корпораціями оборотного капіталу.

Ми вважаємо, що в нинішніх умовах (відсутність інституційних передумов для прискорення економічного зростання, нестійкий фінансовий стан суб'єктів корпоративного сектора, стрімкий перерозподіл ресурсної бази, активізація протиправних посягань на корпоративну власність та ін.) податкова політика має бути більш гнучкішою, щоб у органів регулювання залишалася змога враховувати зміни економічної ситуації та ринкової кон'юнктури.

Податкова система України, на думку провідних вчених та експертів, виконує покладені на неї функції фрагментарно. Як свідчить низка наукових досліджень, вона виконує переважно фіскальну функцію, тобто націлена на забезпечення стійких податкових надходжень до бюджетів різного рівня відповідно до затверджених планів (розписів). Проведений українськими науковцями аналіз з урахуванням оцінок ефективності впливу податкової системи на розвиток виробничої сфери дав змогу зробити висновок про дію «синергетичного ефекту фіскалізації», який знижує конкурентоспроможність національних корпорацій та пригнічує виробничу активність у корпоративному секторі [6, с. 94]. Крім цього, податкова система стримує заощадження в корпоративному секторі та приплив фінансового ресурсу на поповнення оборотних активів. Вказане фактично перешкоджає формуванню суб'єктами корпоративного сектора ефективних стратегій фінансування оборотного капіталу.

У практиці податкового регулювання України є досвід реалізації так званих «податкових експериментів», спрямованих на формування у платників податків – суб'єктів корпоративного сектора додаткового фінансового ресурсу для створення умов пришвидшення формування оборотного

капіталу. У цьому контексті можемо виділити «податкові експерименти» у гірничо-металургійному комплексі України, у Чернівецькій області та у легкій промисловості [7, с. 122]. У рамках реалізації вказаних «податкових експериментів» ухвалювалися рішення про зниження податкового навантаження для окремої групи платників податків – суб'єктів корпоративного сектора шляхом зменшення ставок податків і запровадження інших податкових пільг, що на практиці мало б привести до формування у відповідних корпораціях додаткових фінансових активів і як наслідок – зміцнення корпоративного сектора загалом.

За результатами аналізу наслідків реалізації вказаних «податкових експериментів» можна зробити висновок, що зменшення податкового тягаря через скорочення податкових ставок не приводить до очікуваних (запланованих) позитивних результатів. Частина вивільнених фінансових ресурсів була спрямована до закордонних корпорацій, що розташовані у так званих офшорних зонах.

Вивільнені в результаті звільнення від оподаткування фінансові ресурси можуть бути спрямовані на формування оборотного капіталу, якщо для цього є достатня економічна мотивація, підкріплена привабливими умовами господарювання. Мотивація для фінансування оборотного капіталу в суб'єкта корпоративного сектора виникає, якщо існує чітке розуміння високої результативності та ефективності такого економічного рішення, а для цього необхідно мати чіткі уявлення про «функціонування» оборотного капіталу у майбутньому, у реальних ринкових умовах. Без достатніх перспектив фінансової стабільності, стійкого економічного зростання та привабливих економіко-правових умов господарювання трансформація фінансового ресурсу у оборотний капітал не відбувається.

Запропогані узагальнення дають змогу зробити такі висновки: результативність системної податкової реформи, першим кроком якої є зміна умов оподаткування, у тому числі зменшення кількості податків і зменшення податкових ставок, що проявилось в ухваленні Податкового кодексу – потребує формування комплексної стратегії податкового регулювання, спрямованої на посилення ефективності реалізації регуляторної функції податків. Одним із напрямів вказаного завдання має стати запровадження економічних мотиваторів для формування капіталу (у тому числі оборотного) у корпоративному секторі, оскільки податкове субсидування як інструмент посилення виробничої активності в сучасних умовах є недовідним.

На практиці реалізація вказаних стратегічних орієнтирів потребує визначення оптимального розміру податкового навантаження (тобто такого розміру, який би максимально можливо відповідав інтересам бюджетної політики в частині наповнення зведеного бюджету та інтересам корпоративного сектора в частині створення зацікавленості у високих результатах діяльності). Розмір податкового навантаження може бути визначений на селективній основі (тобто відрізнитися для різних галузей і секторів економіки, виходячи з проголошених державою пріоритетів соціально-економічного розвитку у довгостроковій перспективі). У цьому контексті доцільно вжити заходів для посилення національної податкової конкурентоспроможності, адже у сучасному глобалізованому світі держави ведуть так звану «податкову конкуренцію», що на практиці призводить до нагромадження капіталів у державах з більш привабливим податковим режимом.

Українські промисловці і підприємці оцінюють податкову систему як дискремінаційну і таку, що не сприяє формуванню оборотного капіталу. Опитування, проведене Національним банком України у III кварталі 2013 р. серед керівників українських підприємств, підтвердило факт підвищення податкового тиску. З цим висновком погодились 35,3% респондентів порівняно з 33,9% у попередньому дослідженні. Найбільш негативний вплив оподаткування на формування оборотного капіталу зазнали керівники підприємств будівництва (47,9% опитаних).

На наш погляд, податкова система України потребує подальшої модернізації з урахуванням необхідності поліпшення фінансового стану суб'єктів корпоративного сектора, що є запорукою збільшення обсягу фінансування оборотного капіталу. При цьому слід враховувати як внутрішні проблеми (необхідність забезпечення бюджетних надходжень), так і глобальні тенденції розвитку податкової системи (у т. ч. прояви «податкової конкуренції»).

Одним із напрямів модернізації податкової системи України слід визнати зниження податкового навантаження на продуктивний капітал, тобто на ту частину основного та оборотного капіталу, який безпосередньо бере участь у створенні доданої вартості, але при цьому вказане зниження має призвести до позитивних макроекономічних наслідків (включаючи підтримку стійкості державних фінансів).

Вирішення вказаного завдання можливе за умови реалізації таких заходів:

- ✦ підвищення частки надходжень від прямих податків у загальній структурі податкових надходжень, що відповідатиме принципу реальності податкової системи, а також створить належну економічну мотивацію для продуктивного використання оборотного капіталу його власниками;
- ✦ запровадження селективного підходу до оподаткування доданої вартості, що на практиці означатиме підвищення рівня диференціації ставок ПДВ і відповідатиме міжнародному досвіду;
- ✦ подальшого вдосконалення податкового обліку та спрощення форм звітності, у тому числі запровадження технології електронного звітування, що приведе до зменшення непродуктивних витрат щодо адміністрування податків та інших платежів;
- ✦ раціоналізації спеціальних режимів оподаткування, у тому числі спрощеної системи оподаткування, що матиме значний ефект в контексті формування оборотного капіталу на мікрорівні;
- ✦ поступового вирівнювання податкового тягара для підприємств різних видів економічної діяльності, усунення несправедливості в оподаткуванні шляхом скасування необгрунтованих податкових пільг, які знижують мотивацію до формування оборотного капіталу у сумлінних платників.

Важливим напрямом подальшого реформування податкової політики України є створення ефективної та стабільної системи оподаткування, що сприятиме виконанню притаманних їй функцій. До таких функцій, на думку більшості дослідників, належить фіскальна (аккумуляція своєчасних і достатніх обсягів податкових надходжень до бюджету) та регулююча (реалізація оптимального впливу на економічні процеси та явища, підтримка позитивних і пригнічення негативних тенденцій) тощо.

Податкова реформа в Україні має створити належні умови для привабливого використання оборотного капіталу у корпоративному секторі. Система оподаткування повинна не «вимивати» оборотні активи корпоративних структур, а бути лише засобом уможливлення фінансування створення суспільних благ на засадах справедливості, обгрунтованості та законності, спонукати корпоративний сектор до розвитку, створювати реалістичні трансформації ефективної економічної діяльності. Витрати платників на здійснення податкового адміністрування мають бути по можливості мінімальними. Вказані завдання можна вирішити лише тоді, якщо податкова система націлена на підтримку сумлінних платників, які мають реальну змогу нагромаджувати оборотні активи, трансформуючи їх у оборотний капітал.

Високорозвинуті країни-лідери мають цікавий досвід податкового регулювання розвитку корпоративного сектору. Податкова система має стимулювати вкладення у формування різних видів капіталу (у тому числі оборотного). Одним із проявів цієї роботи є створення привабливих податкових режимів. Бажання національних еліт залучити іноземні інвестиції призвело до появи так званої «податкової конкуренції», у рамках якої уряди створюють привабливі податкові умови, а іноземний інвестор може обирати найбільш привабливу державу з точки зору вкладення та захисту капіталу. Наслідком податкової конкуренції стало зниження ставок корпоративних податків а, значить, стабільності, за якої уможлиблюється збільшення доходів бюджету, але без негативних для корпоративного сектора наслідків, у першу чергу в аспекті нагромадження оборотних активів. Йдеться про запровадження підвищених ставок оподаткування окремих спекулятивних операцій на фінансовому ринку, прибуткове оподаткування доходів від розміщення грошових коштів на депозитних рахунках, майнове оподаткування предметів розкоші та нерухомості, помірне збільшення розміру ресурсних платежів за використання природних ресурсів, подальше удосконалення акцизної політики тощо.

Важливим напрямом ефективної фіскальної політики є забезпечення раціонального податкового адміністрування, а також орієнтація на повноцінне виконання фіскального законодавства усіма суб'єктами, у тому числі державними органами. Доцільно передбачити податкові пільги для суб'єктів корпоративного сектора, які спрямовують (інвестують) прибуток у нарощуванні власної капітальної бази, у тому числі в частині збільшення оборотного капіталу:

- ✦ запровадження зниженої ставки податку на прибуток підприємств, який вкладається у поповнення оборотного капіталу;
- ✦ запровадження податкового відстрочення та розстрочення суб'єктів корпоративного сектора, які працюють у капіталомістких видах економічної діяльності і при цьому вкладають фінансові ресурси в поповнення оборотного капіталу;
- ✦ встановлення пріоритетного права на відшкодування ПДВ суб'єктам корпоративного сектора, які працюють у «працемістких» видах економічної діяльності з високою часткою оборотного капіталу в загальній структурі капіталу (легка промисловість, харчова промисловість, виробництво послуг тощо);
- ✦ надання «податкових канікул» суб'єктам корпоративного сектора, які вкладають фінансові ресурси у нарощування оборотного капіталу.

У багатьох випадках фінансові ресурси, що вивільнюються внаслідок застосування пільгового оподаткування, спрямовуються не на формування оборотного капіталу та ініціювання нових виробничих циклів, а для нагромадження фінансових активів з метою їх подальшого спрямування у офшорні зони. Для усунення цього недоліку пропонуємо запровадити норму, відповідно до якої податкові пільги надаються корпоративним структурам на підставі вимог законодавчих актів і нормативних документів, а також спеціального договору, що укладатиметься між контролюючими органами та платниками податків. Відповідно до умов цього договору платник податків добровільно бере на себе зобов'язання спрямувати вивільнені в результаті оподаткування фінансові ресурси на поповнення оборотного капіталу з подальшим його використанням для підтримки наявного або створення нового виробництва.

Доцільно також запровадити ефективну систему моніторингу податкових пільг, а також формування та використання фінансових ресурсів, що акумульовані корпоративними структурами внаслідок застосування пільгового податкового режиму. Така система повинна давати змогу надавати публічну інформацію в режимі он-лайн про застосування пільгового податкового режиму кожним платником, який має право на отримання пільги, маючи на увазі, що вивільнені фінансові ресурси є фактично публічними, які держава передала платнику на виконання певних суспільно значущих функцій (проектів). Необхідно також модернізувати порядок контролю за запровадженням і застосуванням податкових пільг і використанням вивільнених в результаті податкових пільг фінансових ресурсів. У випадку нецільового використання таких фінансових ресурсів вони мають бути спрямовані до бюджету.

Доцільно звільняти від оподаткування окремі операції, які мають характер капітальних, але фінансуються за рахунок оборотних активів. Йдеться про витрати на отримання професійної освіти, охорону здоров'я, закупівлю науково-технічних та інформаційно-консалтингових послуг, підвищення кваліфікації і перепідготовку кадрів, які здійснюються за рахунок корпоративних структур.

ВИСНОВКИ

Отже, податки є не тільки інструментом формування доходів держави та місцевих громад, а ще і потужним важелем впливу на корпоративні фінанси. Підвищення можливостей ефективного управління оборотними активами залежить від скоординованості фіскальної та монетарної політики держави, оскільки загальні умови діяльності суб'єктів підприємництва держава визначає саме за допомогою цих інструментів. На даний час фіскальна політика не сприяє вирішенню проблем нарощування капітальної бази корпоративних структур, у тому числі в частині акумуляції оборотного капіталу.

Одним із напрямів модернізації податкової системи України слід вважати зниження податкового навантаження на продуктивний капітал, тобто на ту частину основного та оборотного капіталу, який безпосередньо бере участь у створенні доданої вартості, але при цьому вказане зниження має призвести до позитивних макроекономічних змін. У статті обгрунтовано науково-практичні заходи для виконання вказаного завдання. Запровадження перерахованих вище рекомендацій буде сприяти прискореному нагромадженню фінансового ресурсу для подальшого формування

оборотного капіталу в корпоративному секторі, оскільки це виступає важливою умовою високої ефективності корпоративних фінансів та економічної діяльності загалом. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Фесюк В.** Методичні засади планування потреби в оборотному капіталі підприємства у ринкових умовах / В. Фесюк // Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль. – 2005. – № 13. – С. 289 – 292.
2. **Бенжанір І. А.** Концептуальні засади підвищення ефективності використання оборотних засобів підприємств спиртової галузі / І. А. Бенжанір // Економічний простір. – 2008. – № 12/2. – С. 5 – 12.
3. **Кустріч Л. О.** Підвищення рівня управління оборотним капіталом / Л. О. Кустріч // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. – № 3. – Т. 1. – С. 103 – 106.
4. **Стахова Н. П.** Податок на додану вартість як складова оборотного капіталу підприємства та державного бюджету / Н. П. Стахова // Економічний простір. – 2010. – № 42. – С. 81 – 90.
5. **Карбовник А.** Питання забезпечення обіговими коштами підприємств в умовах сучасної української економіки / А. Карбовник // Регіональна економіка. – 2000. – № 2. – С. 54 – 57.
6. **Пророк Р. В.** Податкова реформа в умовах стимулювання інноваційної економіки / Р. В. Пророк // Проблеми науки. – 2006. – № 11. – С. 89 – 95.
7. **Кізима А.** Спеціальні податкові режими як інструмент податкового регулювання / А. Кізима, І. Кушнірик // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 1. – С. 117 – 127.
8. **World Economic Outlook. October 2012. Coping with High Debt and Sluggish Growth.** – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2012.

REFERENCES

- Benzhanir, I. A. "Konseptualni zasady pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia oborotnykh zasobiv pidpriemstv spyrtovoi haluzi" [Conceptual Foundations efficient use of working capital of enterprises alcohol industry]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 12/2 (2008): 5-12.
- Fesiu, V. "Metodychni zasady planuvannia potreby v oborotnomu kapitali pidpriemstva u rynkovykh umovakh" [Methodological principles of planning working capital requirements in the enterprise market conditions]. *Ekonomika i rynek: oblik, analiz, kontrol*, no. 13 (2005): 289-292.
- Kustrich, L. O. "Pidvyshchennia rinvnia upravlinnia oborotnym kapitalom" [Increased working capital management]. *Visnyk KhNU. Ekonomichni nauky*, vol. 1, no. 3 (2010): 103-106.
- Karbovnyk, A. "Pytannia zabezpechennia obihovymy koshamy pidpriemstv v umovakh suchasnoi ukrainskoi ekonomiky" [The issue of working capital in the current Ukrainian economy]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2 (2000): 54-57.
- Kizyma, A., and Kushniryk, I. "Spetsialni podatkovy rehymy iak instrument podatkovoho rehuliuвання" [Special tax regimes as a tool of tax regulation]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 1 (2009): 117-127.
- Prorok, R. V. "Podatkova reforma v umovakh stymuliuвання innovatsiinoi ekonomiky" [Tax reform in terms of fostering innovation economy]. *Problemy nauky*, no. 11 (2006): 89-95.
- Stakhova, N. P. "Podatok na dodanu vartist iak skladova oborotnoho kapitalu pidpriemstva ta derzhavnoho biudzhetu" [Value added tax as part of working capital and the state budget]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 42 (2010): 81-90.
- World Economic Outlook. October 2012. Coping with High Debt and Sluggish Growth.* Washington; D. C. : International Monetary Fund, 2012.